

معاونت امور توانبخشی

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی و درمانی
بیماران روانی مزمن
(غیر دولتی روزانه آموزشی و توانبخشی مبتلایان به اختلالات نافذ رشد)**

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی و درمانی بیماران روانی مزمن
(غیردولتی روزانه آموزشی و توانبخشی مبتلایان به اختلالات نافذ رشد)**

(ظرفیت ۵۰ نفر)

ماده ۱

تعاریف

۱-۱: فرد مبتلا به اختلالات نافذ رشد

فردی است که به دلیل ابتلا به اختلالات نافذ رشد، اغلب در نخستین سال های زندگی، دچار تأخیر یا انحراف در رشد مهارت های اجتماعی، ارتباط کلامی و غیر کلامی و شناختی گردیده و علاقه شدید و خاصی نسبت به طیف محدودی از فعالیت ها نشان داده و در مقابل تغییرات مقاومت کرده و حساسیت و پاسخدهی مناسبی نسبت به محرک های فیزیکی و یا اجتماعی از خود نشان نمی دهد.

مهم ترین گروه اختلالات نافذ رشد شامل اختلال اتیسم، اختلال رت، اختلال تجزیه ای دوران کودکی، اختلال آسپرگر و اختلال های نافذ رشدی است که به گونه دیگری مشخص نشده اند (مانند اتیسم بی قاعده)

۱-۲: مرکز غیردولتی روزانه آموزشی و توانبخشی مبتلایان به اختلالات نافذ رشد

به مرکزی اطلاق می گردد که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با کسب مجوز از سازمان بهزیستی تأسیس گردیده و در آن به مبتلایان به اختلالات نافذ رشد، خدمات توانبخشی پزشکی، توانبخشی آموزشی، توانبخشی روانی اجتماعی و نیز به خانواده ی مبتلایان، خدمات آموزشی، به صورت روزانه ارائه می شود. بخشی از این خدمات می تواند از طریق کارکنان تخصصی، در محل سکونت، به فرد مبتلا و یا خانواده ی وی ارائه گردد.

ماده ۲

شرایط تخصصی متقاضی و مسئول فنی

۲-۱: شرایط تخصصی متقاضی:

دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی روانپزشکی و یا پزشکی عمومی، کارشناسی در رشته های روانشناسی، علوم تربیتی (با گرایش کودکان استثنائی)، گفتاردرمانی، کاردرمانی

۲-۲: شرایط تخصصی مسئول فنی:

دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی در رشته های روانپزشکی یا پزشکی عمومی دوره دیده (دوره های مرتبط با اختلالات نافذ رشد و مورد تایید سازمان بهزیستی کشور)، دکترای روانشناسی، کارشناس ارشد روانشناسی (با دو سال سابقه کار مرتبط)، کارشناس ارشد کاردرمانی با گرایش روانی (با دو سال سابقه کار مرتبط)

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

۳-۱: ضوابط پذیرش

مبتلایان به اختلالات نافذ رشد با تشخیص کمیسیون پزشکی تعیین نوع و شدت معلولیت و در محدوده ی سنی ۲ تا ۱۸ سال

۳-۲: شرایط ترخیص

- آمادگی فرد برای ورود به مدارس عادی
 - آمادگی فرد برای ورود به مدارس سازمان آموزش و پرورش استثنایی
 - آمادگی فرد برای ورود به مراکز حرفه آموزشی
 - آمادگی فرد برای ورود به کارگاه های حمایتی تولیدی
 - عدم پیشرفت فرد پس از طی دوره ی توانبخشی یک ساله، مطابق تایید اعضای تیم توانبخشی مرکز با مسئولیت مسئول فنی. در این شرایط کودک به کمیسیون پزشکی تعیین نوع و شدت معلولیت بهزیستی ارجاع تا از آن طریق به مراکز آموزشی و توانبخشی معلولان ذهنی معرفی گردد.
- تبصره:** مراکز ملزم به فراهم نمودن بستر مناسب جهت تحقق شرایط ترخیص برای گروه هدف و ارائه گزارش سالیانه در این خصوص به اداره بهزیستی شهرستان و استان می باشند.

ماده ۴

فرایند ارائه ی خدمات در مرکز

- پس از طی مراحل پذیرش، فرایند ارائه ی خدمات در مرکز به ترتیب ذیل صورت می پذیرد:
- ارزیابی جامع بالینی فرد مبتلا توسط مسئول فنی (مصاحبه با والدین و مشاهده بالینی فرد مبتلا)
 - ارزیابی فرد مبتلا توسط هر یک از کارشناسان تیم درمان و توانبخشی
 - تدوین و اجرای برنامه آموزشی و توانبخشی فرد مبتلا
 - ارزیابی ماهانه فرد مبتلا
 - در جریان ارزیابی ماهانه ، علاوه بر ارزیابی فرد مبتلا، نظر خانواده در خصوص پیشرفت درمان با استفاده از پرسشنامه مخصوص ارزیابی شود.
 - کلیه مراحل ارزیابی (اولیه و ماهانه) به صورت ویدیو روی لوح فشرده ثبت و در پرونده بیمار بایگانی شود.
 - برگزاری جلسات Case Conference به صورت ماهیانه- با حضور مربیان و کلیه افراد تیم توانبخشی و بررسی نتایج ارزیابی های دوره ای، به منظور مشخص شدن وضعیت پیشرفت و یا پسرفت فرد در روند توانبخشی و تعریف مجدد برنامه ی فوق در صورت پسرفت فرد
 - ثبت کلیه ی اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات پیگیری در پرونده ی تخصصی
 - به کودکانی که آمادگی کافی برای ورود به مدرسه عادی را بیابند ، حداقل از ۶ ماه قبل آموزش کتب درسی جز ، برنامه درمان و توانبخشی قرار گرفته و زمینه لازم برای حضور کودک در مدرسه فراهم شود و در صورت عدم توانایی ورود به مدارس عادی به مدارس استثنائی معرفی شود.
 - در صورت عدم پیشرفت فرد مبتلا، مطابق شرایط ترخیص اقدام شود.

تبصره: قبل از شروع برنامه درمانی ، مراحل اجرای کار ، و مسئولیت های متقابل خانواده ، مربی و مرکز تشریح شده و

ماده ۵

خدمات آموزشی، توانبخشی

۵-۱: خدمات توانبخشی پزشکی

شامل مداخلات درمانی است که در جهت جلوگیری از پیشرفت بیماری و یا درمان بیماری های همراه اختلالات نافذ رشد انجام می شود. این اقدامات شامل: تغذیه درمانی، ویتامین درمانی و دارو درمانی (درمان اختلالات همراه) است.

۵-۲: خدمات توانبخشی آموزشی

شامل اقداماتی است که منجر به افزایش کنشهای شناختی بیمار (توجه، تمرکز، تکلم و ...) و حذف رفتارهای اضافه ایست که سازگاری شناختی کودک را با محیط مختل می کند و به این منظور از رفتار درمانی، شیوه های تقویت حسی-حرکتی، تربیت شنیداری، کلردرمانی و موسیقی درمانی و ... استفاده می شود. در این راستا افزایش آگاهی های عمومی در خصوص اختلالات نافذ رشد، آگاه نمودن خانواده های بیماران مبتلا به اختلالات فوق و مربیان مراکز از طریق تهیه بروشور، ارائه مقالات، راه اندازی سایت اینترنتی و ارتباط با رسا نه های گروهی نیز مد نظر می باشد.

۵-۳: خدمات توانبخشی روانی اجتماعی

شامل تلاش در جهت ایجاد بستر مناسب برای حضور فرد مبتلا در جامعه و فراهم آوردن شرایط زندگی عادی است که با آموزش مهارت های زندگی، آموزش خود کفایی و آموزش ارتباط با دیگران انجام می شود.

۵-۴: خدمات فرهنگی هنری

- آموزش هنر براساس معیارها و برنامه های توانبخشی جهت نیل به اهداف توانمندسازی
- انجام فعالیت های منظم ورزشی با توجه به اهداف توانبخشی و توانمندسازی
- آماده سازی افراد مبتلای مستعد برای شرکت در رقابت های ورزشی، هنری و جشنواره های مختلف

تبصره ۱: ساعت فعالیت در این مراکز ساعت ۸ صبح الی ۱۴ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح الی ۱۲ می باشد.

تبصره ۲: این مراکز در صورت نیاز و با هماهنگی سازمان بهزیستی می توانند در شیفت بعدازظهر نیز ارائه ی خدمت نمایند. ساعت کار در شیفت بعداز ظهر ۱۴ تا ۱۷ می باشد.

تبصره ۳: در صورت وجود ظرفیت خالی یارانه ای در شیفت صبح، مرکز می تواند با رعایت کلیه ضوابط و مقررات و ساعات کاری حاکم بر شیفت صبح، حداکثر تا سقف ۳۰ درصد ظرفیت، نسبت به پذیرش فرد یارانه بگیر در شیفت بعدازظهر اقدام نماید.

تبصره ۴: سرو غذای گرم و میان وعده برای افرادی که بصورت تمام وقت از خدمات مرکز استفاده می نمایند الزامی می باشد.

ماده ۶

نیروی انسانی

۶-۱: نیروی انسانی تخصصی

- مسئول فنی: به صورت تمام وقت
- کارشناس روانشناسی بالینی: یک نفر به صورت تمام وقت
- کارشناس کاردرمانی: یک نفر حداقل ۳ روز در هفته
- کارشناس گفتاردرمانی: یک نفر حداقل ۳ روز در هفته
- مربی آموزشی با تحصیلات روان شناسی، یا علوم تربیتی (با گرایش کودکان استثنایی): حداقل ۱۵ نفر هر روز
- مربی امور هنری و ورزشی هفته ای ۸ ساعت

تبصره ۱: ارجاع فرد در بدو پذیرش و به صورت دوره ای (هر ماه یک بار) به مطب روانپزشک و تامین هزینه ی ویزیت وی از وظایف مرکز می باشد. اجباری به اجرای این تبصره برای افرادی که خود تحت نظر روانپزشک قرار دارند، وجود ندارد. در حالت اخیر، مرکز باید به طرق مقتضی از ویزیت مرتب روانپزشک از فرد اطمینان حاصل نماید.

تبصره ۲: هریک از نیروی انسانی تخصصی در صورت انطباق شرایط با مسئول فنی، می تواند به عنوان مسئول فنی معرفی شود.

تبصره ۳: مربیان آموزشی در صورت گذراندن دوره ی هنری و ورزشی مصوب سازمان بهزیستی کشور می توانند به طور همزمان به عنوان مربی هنری و ورزشی انجام وظیفه نمایند.

۶-۲: نیروی انسانی غیر تخصصی

- آشپز یک نفر (در صورت عقد قرارداد با شرکت های تهیه ی غذا، نیازی به بکارگیری آشپز وجود ندارد)
 - خدمه : یک نفر
- تبصره ۱:** تعداد پرسنل پیشنهادی در این دستورا عمل مربوط به مرکز با ظرفیت ۵۰ نفر بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر و یا پایین تر به نسبت باید تعداد هر گروه نیروی انسانی مشخص گردد.
- تبصره ۲:** کلیه کارکنان هر مرکز موظف به شرکت در دوره های آموزشی مرتبط که از سوی سازمان بهزیستی کشور مشخص می شود خواهند بود.

ماده ۷

شرح وظایف نیروی انسانی

۷-۱: کارشناس روانشناسی بالینی

- ارزیابی بالینی اولیه و دوره ای با بهره گیری از آزمون ها
- همکاری با تیم توانبخشی در تدوین برنامه توانبخشی فرد مبتلا
- ارائه ی برنامه به مربیان آموزشی با هماهنگی مسئول فنی و نظارت بر عملکرد ایشان
- مصاحبه و مشاوره با خانواده ی فرد مبتلا
- ارتقاء کیفیت ارتباط فرد مبتلا و خانواده
- بهره گیری از تکنیک های رفتاردرمانی، بازی درمانی و ... در توانبخشی فرد مبتلا
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۷-۲: کارشناس کاردرمانی

- ارزیابی فرد مبتلا
- تدوین برنامه ی توانبخشی فرد با مشارکت سایر اعضای تیم تخصصی
- ارائه ی برنامه به مربیان آموزشی با هماهنگی مسئول فنی و نظارت بر عملکرد ایشان
- آموزش و تقویت عملکرد اجرایی افراد مبتلا
- حفظ و تقویت عملکرد ، قدرت عضلانی و تحرک فیزیکی در قالب تکنیک های تمرین درمانی و فعالیت های هدفمند
- تقویت مهارت های شناختی
- آموزش به خانواده به منظور پیگیری اقدامات درمانی در منزل
- تشکیل پرونده شامل ارزش های اولیه ، دوره ای ، ثبت برنامه و اهداف درمانی ، ثبت مداخلات درمانی، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۷-۳: کارشناس گفتاردرماری

- ارزیابی مهارت های گفتار و زبان شامل ویژگی های ساختاری و عملکرد منطقه دهانی ، ویژگی های تنفسی ، ویژگی های رفتاری ، مهارت های دیداری و شنیداری ، ویژگی های شناختی ، ویژگی های زبانی و گفتاری
- ارائه ی برنامه به مربیان آموزشی با هماهنگی مسئول فنی و نظارت بر عملکرد ایشان
- ارائه برنامه های درمانی در جهت رفع مشکلات و تقویت مهارت ها
- تشکیل پرونده شامل ارزش های اولیه ، دوره ای ، ثبت برنامه و اهداف درمانی، ثبت مداخلات درمانی، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۷-۴: مربی آموزش دیده

- اجرای برنامه های آموزشی تدوین شده توسط کارشناسان روان شناسی بالینی، کاردرمانگو و گفتاردرمانگر و مسئول فنی مرکز
- ثبت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

۷-۵: مربی امور هنری و ورزشی

- ارزیابی و کسب آگاهی از توانایی های گروه هدف و ارائه برنامه هنری و ورزشی آنان
- ارائه آموزش های لازم برای دستیابی به مهارت های هنری و بدنی
- آموزش فعالیت های گروهی به گروه هدف
- ایجاد حس همکاری در بیماران جهت ادامه و پیگیری برنامه های هنری و ورزشی با هماهنگی کاردرمانگر و روانشناس بالینی مرکز
- برگزاری کلاس های آموزشی با همکاری کاردرمانگر و روانشناس بالینی مرکز در ارتباط با ویژگی ها و نیازهای گروه هدف، برای همکاران و خانواده آنان
- آموزش مهارت های زندگی به گروه هدف در قالب فعالیت های هنری و ورزشی
- همکاری با تیم توانبخشی جهت تعیین علایق و فعال سازی گروه هدف
- ثبت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

ماده ۸

فضای فیزیکی

- اتاق مسئول فنی و روان شناس به صورت مشترک، حداقل ۱۲ مترمربع
- اتاق ارزیابی مجهز به دوربین مدار بسته، یک عدد حداقل ۶ متر مربع

- اتاقک های آموزشی برای هر دو فرد مبتلا یک عدد، یا استفاده از کلاس های آموزشی ۳ تا ۵ نفره، جمعا به مساحت ۳۶ متر مربع
- فضای کاردرمانی حداقل ۱۸ متر مربع
- فضای گفتاردرمانی حداقل ۹ متر مربع - در صورت عدم تداخل ساعات کار، گفتاردرمان می تواند از فضای کاردرمانی استفاده نماید
- سالن گروه درمانی، تماشای تلویزیون و برگزاری جلسات اولیا و مربیان، حداقل ۲۰ متر مربع
- فضای مناسب فعالیت های هنری و ورزشی
- فضای آبدارخانه و آشپزخانه
- سرویس بهداشتی معمولی و مخصوص کودک هر کدام یک عدد
- حیاط مشجر حداقل ۵۰ مترمربع

ماده ۹

تجهیزات و لوازم تخصصی

۹-۱: پزشکی

- گوشی
- فشار سنج کودکان
- چراغ قوه
- ترازو
- کمک های اولیه

۹-۲: کاردرمانی

- وسایل کامل تحریکات حسی
- کامل برای تقویت مهارت های gross
- کامل برای تقویت مهارت های ظریف
- کامل برای افزایش هماهنگی چشم و دست
- کامل کمک آموزشی

۹-۳: روان شناسی

- آزمونهای مرکب هوش
- مقیاس های پیشرفت شناختی
- مقیاس های رشد اجتماعی
- آزمون های تشخیص اختلالات نافذ رشد

۹-۴: گفتاردرمانی

- انواع آینه
- ماساژور صورت
- محرک های دهانی
- مسواک برقی
- لنگوئینج مستر
- نوار کاست

- انواع لگو
- انواع پازل
- وسایل تولید صدا (طبل شیپور سوت)
- انواع کتابهای زبان آموزی
- کتاب فرهنگ مصور همخوان ها
- کتاب به بچه ها گفتن و از بچه ها شنیدن
- عروسک های دستی
- انواع وسایل کمک آموزشی نظیر کارتهای دیدآموز برج هوش کره هوش حلقه هوش نخ و مهره و ...
- آبرنگ مداد رنگ
- شمع
- نی

۹-۵ : بازی درمانی

- انواع عروسک های دستی
- انواع عروسک های انگشتی
- ماسک شخصیت های معروف داستانی
- عروسک های پسر و دختر
- اسباب بازی شامل وسایل آشپزخانه
- انواع بادکنک
- انواع حیوانات پلاستیکی
- کتاب شعر وقصه
- ماشین های اسباب بازی
- انواع میوه های پلاستیکی
- انواع ابزار کار اسباب بازی
- جعبه شن
- مبل بادی بزرگ چرمی
- ساعت کودک
- عروسک های حیوانات به صورت خزی و نرم درسایز بزرگ
- تفنگ وشمشیر اسباب بازی

۹-۶ : موسیقی درمانی

- طبل بزرگ با سه مضراب
- طبل متوسط با سه مضراب
- متالوفون آلتو با سه مضراب
- چوبک (۲ جفت)
- سنج کوچک
- خاشخاشک کوچک با دانه های متوسط
- دایره زنگی متوسط
- مثلث متوسط
- سیستم صوتی مناسب

- انواع نوار و لوح های استاندارد فشرده موسیقی کودکان

۷-۹: هنری و ورزشی

- بر اساس نظر کارشناسان و مربیان مربوطه